

چیزی که ما را به مفاهیم پیشاکلمب نزدیک می‌کند، ریشه در طبیعت دارد؛ طبیعتی که خود همیشگی است. سیمای معماری مکزیک که کتاب حاضر به آن پرداخته است، سیمایی است متأثر از طبیعت. معماری باستانی مکزیک، نشان‌دهنده‌ی درک امکاناتی است که طبیعت در اختیار انسان گذاشته است. معمار آن روزگار با درک این معنا، مطابق با امکانات هر منطقه یا نیازهای موجود، بافت‌های متفاوت آفریده است. وی چنان به طبیعت نزدیک و وفادار بوده که گاه تشخیص قلمرو طبیعت و دست ساخته‌های انسان، دشوار می‌نموده است. خصوصیت بارز و مشخص روش‌های ساخت و ساز در دوره‌هایی که کتاب به آنها اشاره می‌کند، نشانگر برتری فرم چهارگوش بر دیگر اشکال هندسی است. با اینکه جزئیات فراوانی در کار دیده می‌شود، اما این معماری، در اشکال و حجم‌های بسیار ساده خلاصه شده است. به نظر می‌رسد حجم‌های بزرگ، برای دیده شدن از فاصله‌ی دور و ایجاد تضاد با محیط گسترده‌ی پیرامون آنها ساخته می‌شدند؛ حجم‌هایی که کاملاً مشخص و به مثابه یک کل مشاهده می‌شوند. خطوط محیطی شان ساده اما خشن جلوه نمی‌کنند. پیشامدگی‌ها فراوان اما از پیچیدگی برخوردار نیستند، و تزیینات غنی و پرمایه اما از اندازه بیش نیستند. حجم‌ها گاه در تضاد با دشت و کوه و گاه همچون اهرام، تقلیدی از کوه هستند. مفاهیم از تنوع زیادی برخوردارند. به هرحال نیای معماری معاصر مکزیک، از دو عامل تصمیم و کنترل بهره‌مند است، دو توانایی انسانی که کمتر در چنین ترکیبی با هم دیده می‌شوند.

معماری مکزیک باستان

هنری استرلین

ترجمه‌ی حمیده جابری انصاری

فرهنگستان هنر، ۱۳۸۶

کتاب که به میراث پیشاکلمب در معماری امروز مکزیک می‌پردازد با این عناوین ارائه شده است:

- اصول مشترک در فرهنگ‌های پیشاکلمب

- تولد معماری

- پیدایش یک پایتخت: تئوتیهواکالان

- سازندگان بزرگ جنوب مکزیک و خلیج مکزیک

- از نوآوری تولتک تا تلفیق سبک‌ها در آزتک

جدول گاهشمار، کتابنامه و نمایه بخش‌های پایانی کتاب را شکل داده است.

مؤلف با این اعتقاد که معماری پیشاکلمب، عنصر اصلی ارتباط‌دهنده در ترکیب‌بندی بزرگی از هنرها است، مطالعه‌ی معماری را بدون توجه به محیط و شرایط پیرامونی غیرممکن دانسته و این نگاه جامع به معماری راه مستلزم مطالعه‌ی همه‌ی اشکال ساخت و ساز در مکزیک باستان می‌داند.

نویسنده نه تنها به بررسی مواد و مصالح تازه کشف شده در بناهای حفاری مانند گذرگاه مردگان، مربع ماه و قصر کوتسال پاپالوتل در تئوتیهواکان، هرم سانتا سسیلیا و قربانگاه تالاتولکو، شهر پاگول و ساختمان‌های زوجی کالکو می‌پردازد، بلکه در پی ارائه دادن تفسیری از معماری پیشاکلمب بر پایه‌ی اطلاعات تاریخی موجود در گاهشناسی است. موضوع کلی کتاب هنر ساختمان سازی تمدن‌های اصلی پیشاکلمب مکزیک است. کتاب در رابطه با ساخت و ساز و معماری مایا تنها به تأثیرات این معماری اشاره می‌کند، معماری‌ای که بدون شک بر دانش انسان درباره‌ی فرهنگ‌های موازی و پیشین می‌افزاید.

نویسنده علاوه بر مایاها به تمدن‌هایی چون اولمک‌ها یا بینان‌گذاران بزرگ تئوتیهواکان، زاپوتک، توتونگ، تولتک، میکس تک، آزتک، چی‌چی مک و ساکنان زوجی کالکو پرداخته است. وی دامنه‌ی بررسی خود را از مزتای مرکزی (فلات مرتفع) تا کرانه‌های خلیج مکزیک و حتی اوکساکا در مکزیک مرکزی را نیز پوشش داده است. دوره‌ی زمانی این بررسی، حد فاصل قرن نهم پیش از میلاد تا قرن شانزدهم میلادی است و حدود دو هزار و پانصد سال معماری مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. تفاوت‌های موجود در روش‌های ساخت و ساز پیشاکلمب، نویسنده را مجبور می‌کند که در عین همبستگی و انسجام فرهنگی به تجزیه و تحلیل جداگانه‌ی هر شیوه بپردازد. به طور مثال وی متذکر می‌شود که نمی‌توان سه بررسی تکنیکی، زیست‌شناسانه و عملکردهای معماری مکزیک مرکزی را در یک فصل کنار هم قرار داد. هر چند در این بررسی، جداگانه، برخی مطالب به شکل اجتناب‌ناپذیری تکرار می‌شوند، اما این روش ارزیابی روشن‌تر و قابل درک‌تری به دست می‌دهد.

کتاب ابتدا به زمینه‌های فرهنگی مشترکی که تمدن‌های متأخرتر از آن منحرف شده‌اند، می‌پردازد. سپس اطلاعات تاریخ‌شماری و رویدادنگاری مورد توجه قرار می‌گیرد و تغییر شکل و سیر تکامل تاریخی هر یک از مراکز فرهنگی اصلی را توضیح داده می‌شود. به عبارتی در این مبحث، تعاملات بین مراکز فرهنگی بررسی و نظریه‌های معماری ارزشیابی می‌شوند. در سومین فصل به منطقه‌ی شمالی و پایتخت آن تئوتیهواکان، که مقطع پیشرفته‌ای است که فرهنگ پیشاکلمب دو هزار سال پیش به آن رسیده بود، پرداخته می‌شود.

سپس شهرهای موه‌آلبان، ساخت زاپوتک‌ها و یاگول و میتلا پایتخت میکس تک‌ها و نیز ارتباط و پیوند طبیعی موجود بین فرهنگ‌های منطقه‌ای اوکساکا مورد مطالعه قرار گرفته است. در این فصل به پایتخت توتونک‌ها در خلیج مکزیکو - یعنی شهر تاجین - پرداخته و در فصل پایانی نیز فلات مرتفع مزتای مرکزی مورد توجه قرار می‌گیرد تا پیشرفت فرهنگ‌های تولا، چی‌چی مک و آزتک که ریشه در فرهنگ تئوتیهواکان دارند، مطالعه شود. در بحث نتیجه‌گیری نیز، سهم معماری پیشاکلمب در تاریخ هنر بررسی شده است.

به هر حال تاریخ مکزیک باستان بیش از یک باز تولید مستقیم تحولات غرب بوده و چیزی فراتر از وقایع زودگذر در اختیار ما قرار می‌دهد. طرح پویایی شهر تئوتیهواکان، سبز شهری تئوچیتیلان، مفاهیم تزیینات هندسی در میتلا، به کاربردن فضاهای باز بزرگ که تأثیرگذارتر از فضاهای بسته بودند، می‌تواند میراثی ارزشمند برای معماری هر نقطه از جهان باشد.